

VLAAMSE COMMISSIE ONROEREND ERFGOED

ADVIES VCOE 2016|111 VAN 15 DECEMBER 2016

OVER DE VOORLOPIGE OPHEFFING VAN DE BESCHERMING ALS MONUMENT VAN HET OORLOGSMONUMENT IN DE STAPELSTRAAT TE SINT-TRUIDEN, NAAR AANLEIDING VAN DE ADVIESVRAAG VAN MINISTER GEERT BOURGEOIS VAN 30 NOVEMBER 2016

De Vlaamse Commissie Onroerend Erfgoed, rechtsgeldig samengesteld, brengt op 15 december 2016 volgend advies uit:

1. De VCOE ontving op 30 november 2016 een adviesvraag van Geert Bourgeois, minister-president van de Vlaamse Regering en minister van Buitenlands Beleid en Onroerend Erfgoed over de voorlopige gehele opheffing van de bescherming als monument van het oorlogsmonument te Sint-Truiden. De commissie spreekt zich in voorliggend advies uit over de documenten in het kader van de voorlopige gehele opheffing van de bescherming met name (a) het ministeriële besluit tot voorlopige opheffing van bescherming, (b) de fotoregistratie, (c) het afbakeningsplan en (d) het opheffingsvoorstel.
2. Artikel 1 van het ministerieel besluit legt de voorlopige gehele opheffing vast van het ministerieel besluit van 22 januari 2014 tot bescherming als monument van het oorlogsgedenkteken in Sint-Truiden, gepubliceerd in het Belgisch Staatsblad van 20 februari 2014. Voor de reden van opheffing wordt verwezen naar artikel 6.2.1, 2° van het Onroerenderfgoeddecreet: *“een verplaatsing van het beschermde goed is noodzakelijk voor het behoud ervan.”*

De opheffing wordt verder gemotiveerd in de inleidende bepalingen van het ministerieel besluit. De stad Sint-Truiden had reeds voor de definitieve bescherming als monument de intentie om het oorlogsgedenkteken te verplaatsen. Dit in functie van de heraanleg van het Sint-Martensplein en het versterken van de contextwaarde en belevingswaarde van het monument. Ten tijde van de bescherming van het monument werd aldus aangegeven dat een verplaatsing eventueel en onder voorwaarden toegestaan zou kunnen worden.

Op 18 juli 2016 verleende het agentschap een ongunstig advies in het kader van de stedenbouwkundige vergunningaanvraag betreffende de heraanleg van het plein en de verplaatsing van het monument. Het agentschap gaf aan dat de verplaatsing van het monument pas in overweging kan worden genomen naar aanleiding van de opheffingsprocedure. Voorliggend inhoudelijk dossier (p.7) verduidelijkt dit verder: *“Een verplaatsing van een monument kan vandaag enkel op basis van artikel 6.2.1. van het Onroerenderfgoeddecreet. Vanuit juridisch oogpunt kan de verplaatsing enkel onderbouwd worden door opheffing van de bescherming, gevolgd door een eventuele nieuwe bescherming op de nieuwe locatie.”*

3. De commissie benadrukt dat het oorlogsmonument in 2014 werd beschermd in het kader van de herdenkingen van WOI. De Vlaamse Overheid schenkt aan deze herdenking bijzondere aandacht omdat beide wereldoorlogen diepe sporen hebben achtergelaten in het geheugen van vele individuele burgers en families. Tegelijk is de Vlaamse Overheid bewust van de huidige maatschappelijke polarisaties waardoor het handhaven van historisch besef méér dan ooit actueel is. ‘Monument’ betekent ‘om te herinneren’. Het oorlogsmonument in Sint-Truiden beantwoordt door zijn plaatsing, zijn materialiteit én zijn tekenwaarde perfect aan deze fundamentele betekenis. Het monument werd opgericht na WOI en werd geplaatst op een centrale, beeldbepalende plek in de stad. Na WOII werd het monument als teken versterkt door

het op een sokkel te plaatsen en er een symbolische boom bij te planten.

De commissie is daarnaast niet overtuigd van de noodzaak van de verplaatsing. Artikel 6.2.1, 2° stelt duidelijk dat de verplaatsing noodzakelijk moet zijn voor het behoud van het beschermde monument. De heraanleg van het plein sluit echter het behoud van het monument op de huidige locatie niet uit. De huidige tekenwaarde en de toekomstige signaalwaarde was de belangrijkste reden om het monument te beschermen en de actuele plaats is een inherent en onmisbaar element in het beleven van deze waarden. Het letterlijk aan de kant zetten miskent het belang van deze monumenten. Als het monument op één of andere wijze vervelend in de weg staat dan speelt het zijn maatschappelijke rol ten volle. Dergelijk weerspanning erfgoed moet worden gekoesterd omdat het tekens zijn die ons dwingen om te herinneren.

Tot slot benadrukt de commissie dat het op basis van het inhoudelijk dossier onduidelijk is of er reeds concrete stappen zullen worden gezet om het gedenkteken na verplaatsing opnieuw als monument te beschermen.

4. Artikel 2 van het ministerieel besluit somt de kadastrale percelen op van het op te heffen beschermde monument.
5. Artikel 3 vermeldt de erfgoedwaarden die verloren gaan en gedocumenteerd moeten worden. De commissie stelt vast dat daarbij enkel wordt ingegaan op het vervallen van de vermelding in het huidige beschermingsbesluit dat het gedenkteken op de oorspronkelijke plaats is blijven staan. In de beschrijving van de historische waarde is echter ook sprake van de oude vrijheidsboom, die samen met het gedenkteken wordt omschreven als getuige van de Belgische en Sint-Truidense politieke geschiedenis. Het inhoudelijk dossier (p.10) stelt: *“Verder historisch onderzoek heeft echter uitgewezen dat dit niet correct was. De zilverlinde is aangeplant tijdens een vroegere aanlegfase van de directe omgeving van dit monument. De boom is weliswaar beeldbepalend op het plein, maar heeft niet de hem in 2014 toegekende erfgoedwaarde. Op de huidige heraanlegplannen blijft de lindeboom wel behouden zoals blijkt uit de plannen voor heraanleg.”*

De commissie merkt op dat het inhoudelijk dossier aldus impliceert dat de bescherming van de boom zal worden opgeheven, waarna deze niet meer opnieuw zal worden beschermd. Dit wordt evenwel niet eenduidig in het opheffingsbesluit vastgelegd. De commissie wijst erop dat het niet meer beschermen van de boom een belangrijke verandering inhoudt ten opzichte van de huidige situatie. Deze wijziging moet voldoende onderbouwd en gemotiveerd worden. De commissie benadrukt dat het louter verplaatsen van het monument onvoldoende is om tegelijk de opheffing van de bescherming van de boom te verantwoorden. Verder wijst de commissie erop dat het historisch onderzoek waarvan sprake is niet werd toegevoegd aan het voorliggende dossier. De commissie kan de bewering, dat de boom niet de hem in 2014 toegekende erfgoedwaarde heeft, aldus onvoldoende staven. Het is voor de commissie bovendien onduidelijk binnen welk kader dit historisch onderzoek tot stand is gekomen. De commissie vindt het in elk geval opmerkelijk dat deze informatie plots kort na de definitieve bescherming boven komt. De commissie benadrukt dat, indien aangetoond kan worden dat de boom effectief geen erfgoedwaarde heeft, dit als een volwaardige tweede opheffingsgrond uitgewerkt moet worden in het ministerieel besluit.

6. Artikel 4 legt de maatregelen vast die nodig zijn voor de ontmanteling, de verplaatsing en de heroprichting van het monument en verwijst daarvoor naar het onderzoeksrapport dat opgemaakt werd in opdracht van de stad Sint-Truiden. De commissie stelt vast dat dit rapport uitvoerig het materiaaltechnisch vooronderzoek beschrijft en tevens een behandelingsvoorstel

bevat. Het rapport zal als bijlage bij het ministerieel besluit wordt gevoegd.

De commissie merkt op dat demontage, verplaatsing en wederopbouw steeds enorm grote risico's met zich brengen, en dat de materiële integriteit van een monument altijd in zekere mate wordt aangetast.

7. Wat de bijlagen betreft wenst de commissie op te merken dat deze ietwat onnauwkeurig werden opgemaakt. Zo moet het onderzoeksrapport om als bijlage te kunnen worden opgenomen nog voorzien worden van een voorblad. De commissie vraagt tevens dit digitale bestand van een duidelijkere titel te voorzien waaruit blijkt dat het een bijlage bij het opheffingsbesluit betreft. Deze opmerking geldt tevens voor de fotoregistratie die verplicht als bijlage bij het opheffingsbesluit moet worden gevoegd. Tot slot wijst de commissie erop dat artikel 6.2.5. van het Onroerenderfgoeddecreet tevens verplicht een georeferentieplan toe te voegen. De commissie stelt vast dat dit momenteel ontbreekt. De commissie vraagt dit alsnog toe te voegen aan het opheffingsbesluit.
8. Op basis van bovenstaande argumentatie en opmerkingen geeft de commissie een ongunstig advies voor de voorlopige gehele opheffing van het ministerieel besluit van 22 januari 2014 tot bescherming als monument van het oorlogsgedenkteken in Sint-Truiden.

Namens de Vlaamse Commissie voor Onroerend Erfgoed,

Michiel Deweydt
Voorzitter